

Betænkning

over

I. forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov.

(Konfiskation, fuldbyrdelse af frihedsstraf m. v.) og

II. forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om straf, konfiskation m. v.

(Afgivet af udvalget den 18. maj 1965).

Ad I. forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov. (Konfiskation, fuldbyrdelse af frihedsstraf m. v.).

Udvalget har holdt 11 møder og har haft 2 samråd med justitsministeren. Udvalget har sammen med justitsministeren og embedsmænd fra justitsministeriet og direktoratet for fængselsvæsenet besøgt statsfængslet i Vridsløselille, forvaringsanstalten og særfængslet i Horsens, ungdomsfængslet på Møgelkær, fængselsafdelingen ved Nørre Snede og statens arbejds- hus for mænd ved Sønder Omme. Under besøgene har man besigtiget de pågældende anstalter, og der er i forbindelse hermed foretaget en indgående drøftelse af de problemer, der knytter sig til de foreslåede ændringer i straffelovens regler om straffuldbyrdelse.

Med hensyn til det ved loven foreskrevne tilsyn med prøveløsladte råder der i udvalget enighed om, at Dansk Forsorgsselskab på en smidig og virksomhedsfuld måde udfører et påskønnelsesværdigt arbejde. Man ønsker dog at betone nødvendigheden af, at de enkelte tilsyn gøres så effektive som muligt, og man fremhæver især nødvendigheden af et virkelig effektivt tilsyn med prøveløsladte sinker.

Det er oplyst over for udvalget, at de nye prøveløsladelsesregler formentlig vil betyde, at antallet af tilsyn i løbet af en overgangsperiode forøges med ca. 10 pct., og at Dansk Forsorgsselskab mener at kunne klare denne stigning.

Af hensyn til en mulig effektivisering af tilsynene finder udvalget det imidlertid af betydning, at omfanget af prøveløsladelser med tilsyn som vilkår afpasses med de praktiske muligheder for at udøve effektivt tilsyn. Det er under drøftelserne af dette spørgsmål oplyst over for udvalget, at det er hensigten med den nye formulering af lovens § 39, stk. 2, at man i noget videre udstrækning end hidtil, og navnlig for den nye gruppe prøveløsladte med udstået straffetid fra 4 til 9 måneder, skal kunne fastsætte vilkår om tilsyn i en del af prøvetiden eller eventuelt i visse tilfælde helt undlade at fastsætte vilkår om tilsyn.

Der blev under besøgene på fængselsanstalterne fra forskellige sider rejst det spørgsmål, om man ikke burde indføre betegnelsen „betinget løsladelse“ eller „løsladelse på vilkår“ i stedet for „løsladelse på prøve“, der ikke fandtes hensigtsmæssig. Det hævdedes, at det sidstnævnte udtryk af offentligheden bliver opfattet på den måde, at myndighederne „prøvede at løslade“, hvilket skulle være tegn på en usikkerhed hos myndighederne. Denne fejlagtige forståelse af betegnelsen medfører formentlig en øget tilbøjelighed hos offentligheden til at kritisere prøveløsladelserne i de tilfælde, hvor de prøveløsladte må genindsættes som følge af nyt strafbart forhold i prøvetiden. Udvalget har drøftet spørgsmålet med justitsministeren, men da den foreslåede ændring i givet fald vil nødvendiggøre en omfattende sproglig re-

vision af lovteksten, er man enedes om at henstille, at straffelovrådet ved passende lejlighed tager spørgsmålet op til behandling.

Efter at udvalget på sin rejse er blevet bekendt med, at dømte militærnægtere tilhørende sekten „Jehovas vidner“ er fordelt på 4 fængselsanstalter, har udvalget spurgt justitsministeren, om der ville være fordele forbundet med at samle disse fanger, der betragtes som særlig stabile, i et enkelt af fængslerne. Ministeren har erklæret sig villig til at tage spørgsmålet op til overvejelse med hensyn til en fremtidig løsning af forholdet.

Under samråd med justitsministeren har udvalget rejst spørgsmål om forståelsen af den foreslåede indføjeelse i straffelovens §§ 197, 199, 229, stk. 4, og 265 af en bestemmelse om, at politiets pålæg eller advarsler har gyldighed i 5 år. Ministeren har oplyst, at der med ændringerne ikke tilsigtes nogen skærpelse af gældende praksis, idet de i bestemmelserne omtalte pålæg og advarsler fortsat skal kunne meddeles også for kortere tidsrum end 5 år. Gyldighedstiden vil således kunne afpasses efter den enkelte sags særlige omstændigheder.

Det er under udvalgets forhandlinger oplyst, at bestemmelsen i straffelovens § 225, stk. 4, som i lovforslaget foreslås ophævet, næppe har haft nogen større betydning for aldersgruppen 18-21 år, medens en vis virkning har kunnet spores for aldersgruppen 15-18 år. Der må lægges vægt på, at denne virkning ikke afsvækkes. Udvalget forudsætter derfor, at ophævelsen af § 225, stk. 4, ikke medfører en lempelse i praksis med hensyn til tiltalerejsning efter § 225, stk. 2, jfr. § 226.

Udvalget har endvidere drøftet de principielle synspunkter, der kan anføres imod opretholdelse af bestemmelsen i straffelovens § 230 om straf for dem, der modtager betaling „for at øve usædelighed med en person af samme køn“. Man har i forbindelse hermed overvejet, om der ikke i straffelovens § 199 findes et tilstrækkeligt strafferetligt grundlag for foranstaltninger over for homoseksuelt prostituerede. Efter denne bestemmelse kan politiet give den, der „hengiver . . . . . sig til lediggang under sådanne forhold, at der er grund til at antage, at han ikke søger at ernære sig på lovlig vis“, pålæg om at søge lovligt er-

hverv; overtrædelse af pålægget straffes. Justitsministeren har over for udvalget oplyst, at der efter § 199, som tidligere praktisk taget kun blev anvendt over for prostituerede kvinder, i den senere tid er meddelt pålæg også til homoseksuelt prostituerede mænd. Dette er sket i tiden fra omkring april-maj 1964 og i ca. 30 tilfælde. Der er imidlertid her tale om en nyordning, der endnu befinder sig på forsøgsstadiet, og hvis nærmere vurdering kræver et større erfaringsmateriale. Et *flertal* (socialdemokratiets, venstres og det konservative folkepartis medlemmer af udvalget) har herefter ikke fundet det rigtigt på nuværende tidspunkt at foreslå § 230 ophævet.

Et *mindretal* (det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) stiller det nedenstående *ændringsforslag nr. 4* om ophævelse af § 230, idet mindretallet henviser til de nedenfor anførte bemærkninger til dette ændringsforslag.

Med hensyn til de i øvrigt i udvalget drøftede problemer henvises til de spørgsmål fra udvalget til justitsministeren, der tillige med ministerens besvarelser er optrykt som bilag til betænkningen. Som bilag er tillige optrykt afskrift af skrivelse af 2. januar 1965 fra retslægerrådet til justitsministeriet samt afskrift af skrivelse af 9. april 1965 fra forsvarsministeriet til justitsministeriet.

Justitsministeren har med udvalgets tiltrædelse stillet de nedenstående *ændringsforslag nr. 1-3 og 5*, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (socialdemokratiets, venstres og det konservative folkepartis medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Et *mindretal* (det radikale venstres og socialistisk folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de ændringer, som følger af ministerens og af mindretallets ændringsforslag.

Ad II. forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om straf, konfiskation m. v.

Justitsministeren har stillet de nedenstående ændringsforslag, der alle vedrører

redaktionelle følger af lovgivning efter lovforslagets fremsættelse. *Udvalget*, der har tiltrådt ændringsforslagene, indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de foreslåede ændringer.

Ændringsforslag

til

I. forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov. (Konfiskation, fuldbyrdelse af frihedsstraf m. v.).

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) I den under nr. 5 foreslåede affattelse af lovens § 37 udgår stk. 2.

2) I den under nr. 5 foreslåede affattelse af lovens § 37 affattes stk. 3 således:

„Stk. 3. Er den dømtes straffetid 6 år eller derover, kan fængselsnævnet bestemme, at han midlertidigt eller for resten af straffetiden skal overflyttes til sikkerhedsforvaring. Medmindre særlige omstændigheder taler derfor, kan overflytning dog ikke ske, før en tredjedel eller, hvis fængsel på livstid er idømt, 6 år af straffetiden er udstået.“

3) I den under nr. 19 foreslåede affattelse af lovens § 66 affattes næstsidste punktum i stk. 5 således:

„Bestemmer retten, at han skal blive i anstalten, forelægges spørgsmålet derefter på ny retten hvert andet år.“

Af et *mindretal* (Else-Merete Ross og Poul Dam):

4) Efter nr. 53 indføjes som nyt nummer: „00. § 230 ophæves.“

Til § 2.

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

5) I stk. 1 ændres datoen „1. maj 1965“ til: „1. juli 1965“, og i stk. 2 og 3 ændres datoen „1. august 1965“ til: „1. oktober 1965“.

Bemærkninger til ændringsforslagene.

Til nr. 1.

Denne ændring betyder, at der ikke vil kunne ske overførelse fra almindeligt fængsel til arbejdshus. Den hidtidige regel i § 37, stk. 2, om dette spørgsmål har ikke været anvendt i praksis, og man har under hensyn hertil og til de principielle problemer, der er knyttet til spørgsmålet, fundet det rigtigst, at gennemførelsen af lovregler herom afventer straffelovrådets kommende generelle behandling af problemerne vedrørende straffelovens forskellige særforanstaltninger, herunder arbejdshus.

Til nr. 2.

Efter den foreslåede ændring åbnes der en mulighed for, når særlige omstændigheder taler derfor, at overføre en dømt fra almindeligt fængsel til sikkerhedsforvaring, også før en tredjedel eller — ved livstidsstraf — 6 år af straffetiden er udstået. Denne undtagelsesregel tager sigte på tilfælde, hvor der før udløbet af den nævnte frist viser sig et væsentligt behov for at anbringe en fængselsfange med psykiske vanskeligheder i en lægeligt ledet anstalt.

Til nr. 3.

Af principielle grunde er det fundet rigtigst at udvide domstolskontrollen med de langvarige anbringelser i sikkerhedsforvaring.

Til nr. 4.

Baggrunden for, at § 225, stk. 4, foreslås ophævet ved lovforslaget, er principielle betæneligheder ved særbehandling af homoseksuelle forhold. Konsekvent gennemførelse af disse principielle betæneligheder må føre til, at heteroseksuel og homoseksuel prostitution undergives en ensartet strafferetlig regulering, og derfor til ophævelse af § 230. Denne paragraf giver udtryk for, at homoseksuel prostitution stadig betragtes som mere umoralsk end den heteroseksuelle. I et heteroseksuelt forhold straffes ingen af parterne for at yde eller modtage betaling, medens den modtagende i et homoseksuel forhold straffes. Da man med godt resultat har anvendt bestemmelserne i § 199 på ca. 30 homoseksuelle prostituerede mænd i det

sidste år, mener mindretallet det forsvarligt nu at ophæve § 230.

Til nr. 5.

Ved ændringen udskydes lovens ikrafttræden 2 måneder.

II. forslag til lov om ændringer i forskellige lovbestemmelser om straf, konfiskation m. v.

Af justitsministeren, tiltrådt af udvalget:

Til §§ 56 og 57.

1) Paragrafferne udgår.

Til § 65.

2) Paragraffen udgår.

Til § 114.

3) Paragraffen udgår.

Ny paragraf.

4) Efter § 120 indføjes som ny paragraf:

„§ 000.

I lov om leje, jfr. lovbekendtgørelse nr. 126 af 5. april 1965, foretages følgende ændringer:

1. I § 101, stk. 11, 2. pkt., udgår:

„første gang fra 20 kr. og i gentagelses-tilfælde fra 50 kr.“

2. I § 118, 1. pkt., ændres:

„eller det for meget erlagte inddrages til fordel for statskassen, jfr. § 120, stk. 2“ til:

„eller lejerens har tilskyndet udlejerens til overtrædelsen“.

3. I § 119, stk. 3, udgår:

„jfr. dog § 121, stk. 1, 2. punktum“, og i stedet indsættes:

„medmindre lejerens har tilskyndet udlejerens til overtrædelsen“.

4. I § 120, stk. 1, 1. pkt., § 121, stk. 1, 1. pkt., § 148, stk. 1, 1. pkt., og § 157, stk. 1 og 3, 1. pkt., udgår:

„ikke under 50 kr.“

5. § 120, stk. 2 og 3, ophæves.

6. I § 121, stk. 1, 2. pkt., udgår:

„og det erlagte beløb vil ved dommen være at inddrage til fordel for statskassen“.

7. § 121, stk. 2, ophæves.“

Bemærkninger til ændringsforslagene.

Til nr. 1.

Ændringerne er en følge af, at de i paragrafferne omhandlede love fra 1. april 1965 er afløst af henholdsvis lov nr. 66 af 23. marts 1965 om ferskvandsfiskeri og lov nr. 67 af samme dato om fiskeri i Randers Fjord og Gudenå m. m., som ikke indeholder konfiskationsregler.

Til nr. 2.

Ændringen er en følge af, at den i paragraffen omhandlede lov fra 1. juli 1965 afløses af lov af 12. maj 1965 om kvalitetskontrol med fisk og fiskevarer, der ikke indeholder bestemmelser svarende til de bestemmelser, der foresloges ophævet ved paragraffen.

Til nr. 3 og 4.

Ændringerne er en følge af, at den i § 114 nævnte lovbekendtgørelse fra 1. april 1965 ændredes ved lov nr. 77 af 31. marts 1965 om ændringer i lov om leje, hvorefter lovbekendtgørelsen afløstes af bekendtgørelse nr. 126 af 5. april 1965 af lov om leje. Den foreslåede nye paragraf er med de deraf følgende redaktionelle ændringer identisk med § 114, der foreslås ophævet.

Boye Hansen.	Thomas Have.	Andreas Hansen.	Poul Hansen (Grenå), formand.	Grete Hækkerup.
Orla Møller.	Karl Max Rasmussen.	Astrid Skjoldbo.	Thisted Knudsen.	
Søren Andersen.	Nathalie Lind.	Finn Poulsen.	Thestrup.	Edv. Jensen.
Langkilde.	Else-Merete Ross, næstformand.	Poul Dam.		

Bilag I.

Spørgsmål fra udvalget til justitsministeren og ministerens besvarelser.

Spørgsmål 1.

Vedr. § 1, nr. 4.

Hvilke tanker har ministeren gjort sig om følgende spørgsmål:

- a) hos hvem skal der kunne tages arbejde?
- b) hvorledes sikrer man sig mod misbrug?

Svar:

Ad a). Tilladelse til arbejde hos privat arbejdsgiver har hidtil kunnet gives til personer dømt til ungdomsfængsel, arbejds- og forvaring (§ 70).

Det har drejet sig om arbejde på mindre — og enkelte relativt store — virksomheder, beliggende i nærheden af anstalten. Man søger at finde arbejdspladser, hvor arbejdsgiveren, en arbejdsformand eller lignende er positivt interesseret i det behandlingsmæssige sigte, som den arbejdsmæssige placering har.

I øvrigt vælges arbejdspladser i hvert enkelt tilfælde på grundlag af en bedømmelse af på den ene side den indsattes forhold og særlige behov for oplæring eller arbejds- og træning og på den anden side anstaltens kendskab til den pågældende arbejdsgiver.

Valg af arbejdsplads til fængselsfanger, der efter forslaget regler måtte få tilladelse til at arbejde hos privat arbejdsgiver, vil ske efter de retningslinjer, der hidtil er fulgt med hensyn til ungdomsfængsels- og arbejds- og husfanger m. v.

Ad b) Der vil kun blive spørgsmål om at meddele de pågældende tilladelser til forholdsvis få fanger og da som regel kun i den sidste del af afsoningstiden, hvor anstaltsledelsen gennem den forløbne afsoningstid vil have erhvervet et ret solidt grundlag for en bedømmelse af, om det er forsvarligt og hensigtsmæssigt at give tilladelsen.

Der er grund til at pege på, at den foreslåede ordning må antages at få størst betydning for fanger i åbne anstalter; den omstændighed, at strafudståelsen her sker under noget friere forhold, betyder, at der ikke for disse fangers vedkommende knytter sig de betænkeligheder til meddelelse af de omtalte arbejdstilladelser, som efter omstændighederne kan gøre sig gældende med hensyn til fanger i lukkede fængsler.

Under arbejdsforholdets forløb vil anstalten have nær kontakt med vedkommende arbejdsgiver. Udeblivelse fra arbejde m. v. vil øjeblikkelig blive indberettet til anstalten. Dennes forsorgspersonale vil til stadighed holde sig underrettet om den pågældendes forhold på arbejdspladsen, således at tilladelsen kan tilbagekaldes, hvis forholdene udvikler sig på uheldig måde.

Med henblik på at sikre, at nyordningen bliver praktiseret med fornøden forsigtighed og efter ensartede retningslinjer, er det meningen indtil videre at fastlægge en ordning, hvorefter sager om meddelelse af de omtalte tilladelser skal forelægges justitsministeriet til afgørelse.

Spørgsmål 2.

Vedr. § 1, nr. 5 (lovens § 36).

Udvalget udbeder sig nærmere oplysninger om de erfaringer, man har gjort i Sverige og Norge.

Svar:

Norge.

Regler om udgangstilladelse („permisjon“) indførtes i Norge ved fængselsloven af 1958, der bygger på en kommissionsbetænkning af 1956. Denne lovs regel om udgangstilladelse svarer i det væsentlige til det foreliggende lovforslags § 36.

I de supplerende administrative regler

bestemmes, at „behandlingspermisjon“ kan gives af anstaltslederen, når den indsatte har udstået 6 måneder og mindst halvdelen af straffen; der skal være mindst 3 måneder mellem permissionerne.

Fængselsfanger kan ikke få permission for længere tid end 3 døgn ad gangen.

Det norske fængselsstyre har over for justitsministeriet udtalt, at man anser permissionsordningen for et meget nyttigt behandlingsmæssigt virkemiddel.

I den første tid efter lovens ikrafttræden medførte den omstændighed, at kompe-

	Gjennemsn. belegg	Reaktionens art	Antall permisj.	Antall svikt	Antall perm. med ny kriminalitet
„Anstalt					
Botsfengslet	285	straff på 9 mnd. eller mer	212	19	2
Oslo kretsf.	240 (ca.)	straff på under 9 mnd.	128	16	1“

Udtrykket „svikt“ i denne oversigt omfatter „alle former og grader av svikt, således også mindre forsinkelse ved tilbagekomsten, og også alle andre slags brudd på de fastsatte vilkår for permisjonene“.

Fængselsstyret har over for justitsministeriet specielt peget på de relativt få tilfælde af ny kriminalitet begået under permissionerne.

Sverige.

Reglen om udgangstilladelser („permission“) indførtes ved loven af 21. december 1945 om verkställighet av frihetsstraff m. v., der byggede på et meget omfattende komitéarbejde. Reglen, der i det væsentlige svarer til § 36 i det foreliggende lovforslag, findes nu i loven af 6. maj 1964 om behandling i fængvårdsanstalt, der har afløst loven af 1945, og som sammen med den nye brottsbalk er trådt i kraft den 1. januar 1965. I loven af 6. maj 1964 er dog hjemlet en udvidet adgang til meddelelse af udgangstilladelse umiddelbart før løsladelse.

Fra de supplerende administrative bestemmelser kan følgende almindelige regler om „regelbundna permissioner“ („behandlingspermissioner“) refereres:

Afgørelse om permission træffes af vedkommende fængvårdsdirektör (anstaltsleder).

Ved åbne anstalter kan permission meddeles, når straffetiden er mindst 10 måneder; førstegangspension meddeles efter 6 måneder, når straffetiden ikke er over 1½ år,

tencen til at give udgangstilladelse var til- lagt anstaltslederne, at der ved enkelte anstalter blev givet sådanne tilladelser i videre omfang end forudsat. Dette havde til følge, at der i adskillige tilfælde skete overtrædelse af permissionsvilkårene (udeblivelse m. v.). Fængselsstyret tog derefter initiativ til en stramning af praksis, og uregelmæssigheder forekommer derfor nu i langt mindre udstrækning.

Justitsministeriet har fra fængselsstyret modtaget følgende statistiske oversigt for 1964:

	Antall permisj.	Antall svikt	Antall perm. med ny kriminalitet
Botsfengslet	212	19	2
Oslo kretsf.	128	16	1“

og efter 10 måneder, når straffetiden er længere; der skal være 3 måneder mellem permissionerne.

Ved lukkede anstalter meddeles kun permission, når straffetiden er 1½ år eller mere; førstegangspension bevilges efter 10 måneder og ny permission 4 måneder efter den foregående.

Er straffetiden 4 år eller derover, bør permissionen i reglen ikke bevilges, før den indsatte har udstået $\frac{1}{3}$ af den straffetid, der ligger før prøveløsladelsesdatoen.

Permissionstiden kan højst være 48 timer ved førstegangspension og 72 timer ved senere permissioner.

Med hensyn til vurderingen af permissionsinstituttet har generaldirektøren for den svenske fængvårdsstyrelse over for justitsministeriet udtalt, at permissionerne må anses som et meget værdifuldt led i fangebehandlingen.

I det svenske tidsskrift „Kriminalvården“ (februar 1964) har den svenske justitsminister — i forbindelse med nogle bemærkninger om rømminger i forbindelse med permission — formuleret sin vurdering således: „... Men å andra sidan är det ju allmänt omvittnat att permissionerna är ett mycket positivt inslag i fängbehandlingen. Det i sig onaturliga och personlighetsnedbrytande fängselivet blir mindre onaturligt om den dömda kan få träffa sina närstående. Och samtidigt provas hans vilja och förmåga att klara sig i friheten. Alla skall ju ändå ut efter längre eller kortare tid och det kan

vara klokt att pröva dem före definitiv frigivning.....“.

Den positive svenske vurdering har endvidere fundet udtryk ved, at den permissionsregel, der indførtes i 1945, som nævnt ovenfor er opretholdt og udbygget ved den nye lov af 1964.

Man har i Sverige haft visse vanskeligheder med at modvirke rømninger m. v. i forbindelse med permissioner. De svenske erfaringer i denne henseende er dog af begrænset interesse fra et dansk synspunkt, idet den svenske permissionsordning på visse vigtige punkter adskiller sig væsentligt fra den ordning, der agtes gennemført her i landet efter det fremsatte lovforslags eventuelle gennemførelse: permissionerne meddeles ikke af fængvårdsstyrelsen (svarende til direktoratet for fængselsvæsenet), men af de lokale anstaltsledere, og de gives i væsentligt videre omfang end påtænkt efter det danske forslag.

I 1964 meddeltes ved samtlige svenske kriminalanstalter 7.715 permissioner. Der skete udeblivelse i 619 (8 pct.) tilfælde og andre overtrædelser af permissionsvilkår i 239 (3,1 pct.) tilfælde. Af overtrædelserne vedrørte imidlertid 295 „sikkerhedsgruppen“ (svarende til forvaring efter straffelovens § 70) og 250 „ungdomsgruppen“ (stort set svarende til ungdomsfængsel). For så vidt angår fængselsfanger (svarende til området for lovforslagets § 36) kommer antallet af overtrædelser således ned på 313. Antallet af permissionsmisbrug ligger lidt lavere i 1964 end i 1963, og der er i slutningen af 1964 truffet foranstaltninger med henblik på en yderligere begrænsning af permissionsmisbrugene; vægten lægges herved på en mere indgående prøvelse af de enkelte sager, inden permission gives.

Spørgsmål 3.

Vedr. § 1, nr. 5 (lovens § 38).

Kan det ikke have uheldige konsekvenser at hjemle adgang til prøveløsladelse (efter den almindelige $\frac{2}{3}$ regel) allerede efter 4 måneder? Vil det ikke være at foretrække i stedet at søge gennemført en bredere anvendelse af de såkaldte kombinationsdomme efter § 58, stk. 1?

Svar:

Det rejste spørgsmål dækker over to problemer.

- a) Vil der efter de nye regler være tilstrækkelig tid til *anstaltens fangebehandling*?
- b) Vil anstalten på den tid, der står til rådighed, kunne få et tilstrækkeligt grundlag for at *afgive indstilling* om prøveløsladelse efter 4 måneders forløb?

Ad a) For så vidt de nye prøveløsladelsesregler fører til kortere afsoningstider, er det nærliggende at antage, at der sker en vis begrænsning af mulighederne for behandling i *anstalten*.

Det må dog tages i betragtning, at den tidsmæssige begrænsning indeholder en opfordring til anstalterne om at intensivere behandlingsarbejdet i anstalten, og at der er grund til at tro, at denne opfordring i nogen grad kan honoreres. Under de drøftelser med alle fængselsinspektører, som direktoratet har haft, og som bl. a. danner grundlag for lovforslaget, var alle inspektører (med én undtagelse) stemt for at nedsætte den nuværende 9 måneders-grænse i § 38, stk. 1, til 4 måneder, idet man netop mente, at påvirkningsarbejdet over for fangerne kunne intensiveres og gennemføres hurtigere end tidligere antaget.

Selv om det imidlertid antages, at de nye regler betyder en svækkelse af behandlingsmulighederne i anstalten, ligger der ikke heri noget afgørende argument imod reglerne. Formålet med disse er i videre omfang end hidtil at supplere anstaltsbehandlingen med den efterbehandling over en længere periode, som prøveløsladelse med tilsyn muliggør. Bl. a. på grundlag af de forhandlinger, som har været ført med fængselsinspektørerne, må det antages, at fordelene herved væsentligt overstiger den ulempe, en eventuel forkortelse af afsoningstiden og den deraf følgende begrænsning af anstaltsbehandlingen tidsmæssige rammer kan medføre.

Ad b) Efter de gældende almindelige regler skal anstaltsledelsen afgive indstilling om prøveløsladelse senest 6 uger før prøveløsladelsens dato. Det er rigtigt, at anstalten, hvis denne regel blev opretholdt, kun

ville få kort tid til at lære fangen at kende, inden indstilling om prøveløsladelse (efter 4 måneder) skulle afgives. Det er imidlertid planen i forbindelse med de nye regler at gennemføre en væsentlig forkortelse af 6 ugers-fristen.

Når der i tilslutning til det her omtalte problem blev peget på den mulighed — i stedet for at give en mere almindelig prøveløsladelsesadgang efter 4 måneder — at udvide anvendelsen af kombinationsdomme efter § 58, stk. 1, synes betragtningen ikke konsekvent. Det er åbenbart, at anstaltsledelsen på det tidspunkt, da der skal tages stilling til spørgsmålet om prøveløsladelse, d. v. s. til spørgsmålet om at kombinere strafafsoning med efterforsorg, vil have et langt bedre grundlag herfor, end retten kunne have på domstidspunktet.

Det her anførte fører over i nogle mere almindelige betragtninger om forholdet mellem reglen om kombinationsdomme (§ 58, stk. 1) og de gældende og de foreslåede prøveløsladelsesregler.

Disse regler bygger på den betragtning, at der ved fængselsstraffe af alle størrelser bør være mulighed for at kombinere strafafsoningen med et efterfølgende tilsyns kontrol og støtte.

Finder retten, at der alene bør afsones en straf på indtil 3 måneder, kan retten ved en kombinationsdom efter § 58, stk. 1, gennemføre en ordning, som i realiteten indebærer en prøveløsladelse. Når talen er om en så kort udståelsestid (i arresthus), opnås der heller ingen fordele ved at overlade afgørelse af prøveløsladesspørgsmålet til fængselsvæsenet.

Ved de længere straffe, der udstås i statsfængsel, kan der imidlertid — som allerede nævnt — ikke være tvivl om, at fængselsvæsenet vil have et bedre grundlag end retten for en stillingtagen til spørgsmålet om efterforsorg m. v.

I forbindelse hermed er der grund til at pege på den manglende konsekvens i de gældende regler:

1) Skal der alene udstås en straf på indtil 3 måneder, har retten som nævnt efter § 58, stk. 1, en almindelig adgang til i kombinationsdommens form at gennemføre en prøveløsladelse.

2) Med hensyn til straffe på over 9 måneder har justitsministeriet en almindelig

adgang til prøveløsladelse efter § 38, stk. 1.

3) For så vidt angår straffe, der er på over 4, men ikke over 9 måneder, og hvor retten finder, at der bør afsones mere end 3 måneder (således at kombinationsdom ikke kan gives), er der en lakune i systemet. Bortset fra den snævre regel i § 38, stk. 3, er der her ingen mulighed for at kombinere afsoning med efterfølgende tilsyn og anden forsorg. Det er denne lakune, der, hvis forslaget gennemføres, vil blive udfyldt.

Spørgsmål 4.

Kan der gives konkrete oplysninger om omfanget af de bevillingsforøgelser, som må forudsættes, når den af Forsorgsselskabet omtalte udvidelse som følge af forslagets gennemførelse skal finde sted?

Svar:

Om dette spørgsmål har Dansk Forsorgsselskab afgivet følgende udtalelse i en skrivelse af 7. april 1965:

„I anledning af justitsministeriets skrivelse af 2. marts 1965 (L.A. 177/60) skal man meddele, at gennemførelsen af det fremsatte lovforslag efter selskabets skøn vil medføre en forøgelse af tilsynsarbejdet med ca. 400 tilsyn om året. Med det nuværende omkostningsniveau kan merudgiften hertil anslås til 350.000 kr. om året. Selskabet har ikke mulighed for at bedømme størrelsen af den besparelse for fængselsvæsenet, der vil være en følge af det forøgede antal prøveløsladelser.“

Om den nærmere størrelse af den i skriven omtalte besparelse for fængselsvæsenet er det ret vanskeligt at skønne, men om rammerne for besparelsen kan følgende angives:

Den foreslåede udvidelse af adgangen til prøveløsladelse vedrører alene fængselsstraffe, der er på mere end 4, men ikke over 9 måneder.

Forslagets regler antages her at medføre, at 400 løsladelser, der ellers ville ske som endelige løsladelser uden tilsyn, bliver prøveløsladelser.

De pågældendes gennemsnitlige reststraf ved prøveløsladelsen skønnes at ville være omkring 75 dage.

Disse tal betyder, at det årlige antal fangedage formindskes med 30.000.

Den gennemsnitlige udgift pr. fange pr.

dag anslås i finansåret 1964-65 at ville andrage 62 kr.

Den ovennævnte formindskelse af fangedagene med 30.000 svarer således til en årsudgift på 1.860.000 kr.

En så stor besparelse kan dog ikke påregnes. Ikke alle udgifter er i lige grad afhængige af fangetallet. Om visse besparelser gælder ikke alene, at deres størrelse er vanskelig at beregne, men også, at de i hovedsagen må vise sig på noget længere sigt (bygninger, inventar, personale m. v.).

Der er foretaget en beregning af den besparelse, der kan påregnes på de udgiftsposter, der fuldt ud og umiddelbart er afhængige af fangetallet (kost, beklædning m. v.). Alene denne besparelse må antages at blive på 255.000 kr.

Ved en økonomisk vurdering af forslaget bør — ud over det ovenfor anførte — tages i betragtning, at der er god grund til at antage, at de nye prøveløsladelsesregler — i overensstemmelse med deres formål — vil begrænse antallet af tilbagefald til ny kriminalitet. Dette vil ikke alene betyde yderligere besparelser for fængselsvæsenet, men naturligvis også have andre gunstige økonomiske virkninger (de pågældendes produktive indsats, besparelser med hensyn til sociale udgifter m. v.).

Spørgsmål 5.

Vedr. § 1, nr. 10.

Hvilke bestemmelser påtænkes fastsat med hensyn til, om hæfte skal fuldbyrdes i enrum eller i fællesskab?

Svar:

Forslaget er i overensstemmelse med en indstilling fra straffelovrådet, hvorefter straffeloven ikke — som nu — bør være til hinder for, at personer, der er idømt hæfte, udstår straffen i fællesskab.

Der foreligger imidlertid ikke på nuværende tidspunkt praktiske anstaltsmæssige muligheder for at gennemføre en anbringelse i fællesskab af personer, idømt hæftestraf; dette spørgsmål behandles sammen med andre anstaltsproblemer i et af justitsministeriet nedsat udvalg („anstaltsudvalget“).

Justitsministeriet har derfor ikke ment allerede nu at burde udarbejde nærmere ad-

ministrative regler vedrørende den omtalte ordning.

Straffelovrådet har i sin indstilling angivet visse retningslinjer:

„Rådet har overvejet, hvilke strafstørrelser der bør komme i betragtning, og om anbringelse bør være betinget af den dømtes samtykke. Efter rådets opfattelse bør der ikke i loven optages bestemmelser om disse spørgsmål, der mest hensigtsmæssigt reguleres administrativt. Grænsen vedrørende strafstørrelse bør ikke fastsættes højere end 14 dage. Principielle grunde taler for, at anbringelse ikke gøres afhængig af den dømtes samtykke, men at hans stilling til spørgsmålet tillægges væsentlig betydning ved afgørelsen i det enkelte tilfælde; man vil dog finde det rigtigst, at der, så længe der alene er tale om en forsøgsordning, kun sker anbringelse med den dømtes samtykke.

Efter rådets mening må der lægges afgørende vægt på, at ordningen mindst muligt berører de begunstigelser, der traditionelt er forbundet med hæftestraf. De dømte bør ikke hensættes sammen med fængselsfanger. De bør i alle tilfælde have ophold i enrum om natten, ...“

Denne udtalelse fra rådet vil danne grundlag for de administrative forskrifter, der til sin tid skal udarbejdes.

Spørgsmål 6.

Der ønskes indhentet en udtalelse fra de militære myndigheder, børneforsorgsmyndighederne og politiet om, hvorvidt den gældende bestemmelse i § 225, stk. 4, har haft præventiv virkning.

Svar:

Om det nævnte spørgsmål har justitsministeriet i løbet af 1964 indhentet oplysninger fra forsvarsministeriet, børneforsorgsmyndigheder samt politi og anklagemyndighed.

I. De militære myndigheder.

Forsvarsministeriet har i skrivelse af 13. november 1964 afgivet følgende udtalelse:

„ . . . . Således foranlediget skal man her ved henlede opmærksomheden på, at sager vedrørende overtrædelse af straffelovens § 225, stk. 4 — eller samme lovs § 230 — normalt ikke behandles som militære straffe-

sager; jfr. militær retsplejelovs § 3, medmindre der foreligger samtidig overtrædelse af militær straffelov, jfr. militær retsplejelovs § 5.

Hærkommandoen har i denne forbindelse oplyst, at der ikke siden indførelsen af nævnte stk. 4 er forekommet sager til behandling under en militær straffesag, der har kunnet henføres til homoseksuel adfærd, f. eks. i forbindelse med ulovligt fravær, hvorfor man finder det sandsynligt, at bestemmelsen har haft nyttevirkning på nævnte område. Hærkommandoen har endvidere anført, at der ikke foreligger oplysninger om, at bestemmelsen har haft andre virkninger end de ved dens vedtagelse tilsigtede.

Søværnskommandoen har bemærket, at den på grund af manglende erfaringsmateriale må afstå fra at udtale sig om virkningerne af § 225, stk. 4, men mener, at der bør opretholdes mulighed for at skride ind over for homoseksuelle, der søger at misbruge militært personel. Flyverkommandoen oplyser, at man ikke har kendskab til, at personel af flyvevåbnet har været indblandet i sager af den omhandlede art, og mener ligeledes ikke at kunne udtale sig om bestemmelsens virkninger.

Generalauditøren — hvem sagen har været forelagt — finder ikke, at det foreliggende erfaringsmateriale inden for forsvarrets område gør det muligt at udtale sig om, hvorvidt bestemmelsen i straffelovens § 225, stk. 4, har begrænset den homoseksuelle prostitution.

Forsvarsministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til de afgivne udtalelser.“

II. Børneforsorgsmyndigheder.

1. Skrivelse af 25. juni 1964 fra direktoratet for Københavns børne- og ungdomsværn:

„..... Da straffelovens § 225, stk. 2, allerede beskytter unge under 18 år med strengere straffebestemmelser, må man anse indførelsen af lovbestemmelsens stk. 4 navnlig som en beskyttelsesforanstaltning over for de unge i aldersgruppen 18-21 år. Med denne aldersgruppe har børne- og ungdomsværnet kun berøringsflade i det omfang, de pågældende unge er kommet i forbindelse med børne- og ungdomsværnet før det 18. år.

Man er derfor her ikke i besiddelse af materiale, som kan påvise direkte virkninger af den indførte lovbestemmelse.

Til børne- og ungdomsværnet i København er knyttet en medarbejder, hvis opgave det er i henhold til loven om børne- og ungdomsforsorg §§ 114 og 115 at overvære alle afhøringer af unge mænd som sigtede eller som vidner i sager vedrørende homoseksuelle forhold. Da den pågældende medarbejder, der tillige er forstander for foreningen „Unge Mænds Vel“s ungdomspension, også bistår ved afhøring af unge vedrørende andre kriminelle forhold, når de unge har ophold på den nævnte ungdomspension, eller når de unge er under tilsyn på grund af tidligere sager af homoseksuel karakter, er man ikke i stand til fuldt ud at udskille afhøringer, der vedrører homoseksuelle sager, uden en større gennemgang af sagerne over en årrække.

En sådan gennemgang vil tage lang tid og måtte ske i forbindelse med forstanderen for „Unge Mænds Vel“s ungdomspension, der vil medtage sin medvirken ved afhøringer af unge i besvarelsen fra foreningen.

Man finder anledning til at bemærke, at antallet af afhøringer af unge under medvirken af forstanderen ikke i en årrække har varieret væsentligt, men at der i 1963 er sket et betydeligt fald til omkring halvdelen af de foregående år, og opgørelsen for de første 5 måneder af 1964 viser, at dette fald er bevaret.

Som nævnt vedrører afhøringerne også andre sager end sager med homoseksuelle forhold, men selv om man ikke nøjagtig kan foretage opdelingen, skal det anføres, at flertallet af afhøringerne er af denne karakter.

Om det anførte fald er udtryk for en varig ændring, og om det har nogen forbindelse med indførelse af stk. 4 i straffelovens § 225 gennem en delvis forskydning af de homoseksuelle prostitueredes alder fra omkring 18 år til omkring 21 år, har man ikke tilstrækkeligt grundlag til at bedømme....“

2. Skrivelse af 20. juni 1964 fra Dansk Børneværnsforening:

„..... I denne anledning skal man meddele, at Dansk Børneværnsforening ikke fra børneværnsudvalg har kunnet fremskaffe materiale til bedømmelse af den omhandlede

lovbestemmelse, og man ser sig derfor ikke i stand til at vurdere bestemmelsens virkninger. . . . .“

3. Skrivelse af 16. juni 1964 fra børneværnsudvalget i Århus:

„ . . . . . skal man meddele, at herværende børneværnsudvalg ikke har kendskab til tilfælde af egentlig homoseksuel prostitution over for mindreårige.

Man har vel enkelte gange — men ikke inden for det sidste par år — haft sager, hvor det er oplyst, at unge mænd har fået relativt små beløb for homoseksuel samkvem; men det er så få tilfælde, at de ikke kan danne grundlag for en bedømmelse af virkningerne af bestemmelserne i straffelovens § 225, stk. 4.

Århus kriminalpoliti har over for udvalget udtalt sig på linje hermed.“

III. Politi- og anklagemyndighed.

I en skrivelse af 6. marts 1964 anmodede justitsministeriet rigsadvokaten om på grundlag af erklæringer fra Københavns politi og andre politikredse, hvor tilsvarende problemer foreligger, at afgive en udtalelse om, hvorvidt bestemmelsen i § 225, stk. 4, måtte antages at have begrænset den homoseksuelle prostitution inden for aldersgruppen fra 18 til 21 år.

Herefter tilvejebragtes de nedenfor anførte erklæringer:

1.a. Skrivelse af 5. maj 1964 fra politidirektøren i København:

„ . . . . . Der henvises til politiinspektør Jersilds nye bog, hvoraf det på side 178-80 fremgår, at der ikke er nogen ændring i antallet af sigtede mellem 15 og 18 år i tiden efter § 225, stk. 4's ikrafttræden, men en mindre stigning i antallet over 21 år. Som anført i min skrivelse af 24. februar d. å. til justitsministeriet kan dette vel tydes derhen, at flere homoseksuelle, som ønsker at overholde straffebestemmelserne, nu søger ældre partnere, en udvikling, som var tilsigtet med loven. . . . .“

Denne erklæring blev senere suppleret med følgende statistiske oversigt (af 8. juni 1964):

„Antallet af sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 230 mod unge af aldersgrupperne henholdsvis 18-21 år og 21-23 år

for årene 1956-1963 inkl. fordeler sig således:

	18-21 år	21-23 år
1956	40	11
1957	40	16
1958	37	12
1959	43	13
1960	38	15
1961	47	6
1962	36	14
1963	34	12

Antallet af forhold fremgår ikke helt sikkert af sagerne, der undertiden afgives til undersøgelseskammer, før betalerne er identificeret med sikkerhed. Ved en gennemgang af sagerne for 1960 og 1963 fandtes følgende antal identificeret:

	18-21 år	21-23 år
1960	51	23
1963	75	11

Antallet af sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 225-2' for årene 1958-1961 inkl. fordeler sig således:

1958	67
1959	82
1960	120
1961	111

Antallet af sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 225-2' og § 225-4' for årene 1962-63 fordeler sig således:

	§ 225-2'	§ 225-2' og 4'	§ 225-4'
1962	41	16	38
1963	17	30	63.

b. Skrivelse af 3. juli 1964 fra 2. statsadvokat for København:

„ . . . . . Ved bedømmelsen af, hvilken virkning bestemmelsen i straffelovens § 225, stk. 4, har haft i henseende til at begrænse ungdomsprostitutionen, må man efter mit skøn særligt undersøge 3 spørgsmål:

a) kan der spores nedgang i antallet af sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 230 for aldersgruppen 18-21 år (§ 225, stk. 4) og i kraft af „overdækningen“ — til lige for aldersgruppen 15-18 år (§ 225, stk. 2).

b) kan der spores nedgang i antallet af de forhold, de enkelte for § 230 sigtede har haft (d. v. s. bliver prostitutionen nu bragt til standsning tidligere).

c) kan de eventuelle tendenser til nedgang sættes i forbindelse med, at kunderne nu søger ældre partnere, og har dette eventuelt antaget et omfang, der udgør et særligt problem.

Ad a. Det fremgår af det af politiet tilvejebragte talmateriale, at der har været en vis men ikke særlig markant nedgang i antallet af sigtelser for § 230 mod unge mellem 18 og 21 år.

Derimod har der været en tydelig nedgang i antallet af sigtelser for overtrædelser af straffelovens § 225, stk. 2. Da der ved overtrædelse af § 225, stk. 2, i det altovervejende antal tilfælde er tale om forhold til „trækkerdrengene“ mod betaling, således at forholdene ikke adskiller sig væsentligt fra de forhold, som efter praksis omfattes af § 225, stk. 4, og da nedgangen i antallet formentlig for en væsentlig del må skyldes, at der er begået færre overtrædelser af bestemmelsen (og ikke f. eks. at efterforskningsarbejdet har været mindre intenst eller prostitutionen udøvet mere skjult), er der efter min opfattelse grund til at tro, at kriminaliseringen af forholdet til de 18—21-årige har givet en væsentlig udvidet beskyttelse af de unge mellem 15 og 18 år, og at man heri må se en stor værdi i den nye bestemmelse.

Ad b. Dette spørgsmål har desværre ikke kunnet belyses uden en omfattende undersøgelse, som jeg ikke har fundet tilstrækkelig grund til at lade iværksætte. Når jeg har rejst spørgsmålet, skyldes det, at den omstændighed, at aldersgrænsen nu er 21 år, måtte forventes at gøre en politiskriden over for unge mellem 15—18 år sikrere, og at kundernes mulighed for at klare frisag på grund af manglende forsæt (uagtsomhed) skulle være mindre.

Det er mit umiddelbare indtryk fra de her behandlede sager, at „trækkerdrengenes“ virksomhed har et mere begrænset omfang end tidligere.

Det fremgår af det vedlagte materiale fra 3. undersøgelseskammer, at „trækkerdrengene“ efter de oplysninger, der er kommet frem under efterforskningen, kun i de færreste tilfælde har haft mere end ét eller nogle få forhold.

Ad c. Hverken tallet for sigtelser for overtrædelse af straffelovens § 230 eller de spar-

somme oplysninger om antallet af forhold synes at tyde på, at der er sket nogen forskydning, som har medført øget prostitution i aldersklassen over 21 år (21 til 23 år).
.....“

2.a. *Skrivelse af 4. april 1964 fra politimesteren i Frederiksberg birk:*

„... jeg skal oplyse, at der her ved embedet siden 1. juli 1961 har været behandlet nedennævnte antal sager vedrørende overtrædelse af straffelovens § 225, stk. 4:

1961: 4 sager

1962: 1 sag

1963: 8 sager.

Heraf er 8 sluttet uden tiltale, medens 3 har ført til domfældelse og 2 til frifindelse.

Det her i det hele foreliggende materiale er formentlig for utilstrækkeligt til at virke vejledende for en udtalelse om, hvorvidt den nævnte lovbestemmelse må antages at have begrænset den homoseksuelle prostitution inden for aldersgruppen 18—21 år.
.....“

I skrivelser af 11. april, 28. april og 21. maj 1964 erklærede politimestrene i Hvidovre, Gladsaxe og Gentofte, at de kunne tilslutte sig udtalelsen fra politimesteren i Frederiksberg birk.

b. *Skrivelse af 27. maj 1964 fra statsadvokaten for Sjælland (til rigsadvokaten):*

„Tilbagesendes hr. rigsadvokaten under henvisning til de foranstående erklæringer fra politimestrene i Frederiksberg birk, Hvidovre, Gladsaxe og Gentofte og med bemærkning, at det herved fremskaffede materiale formentlig ikke giver et tilstrækkeligt grundlag for at bedømme bestemmelsens virkning i henseende til at begrænse den homoseksuelle prostitution.....“

3. *Skrivelse af 7. august 1964 fra rigsadvokaten:*

„..... med bemærkning, at det ikke på nuværende tidspunkt kan dokumenteres, at bestemmelsen i straffelovens § 225, stk. 4, har virket begrænsende på den homoseksuelle prostitution inden for aldersgruppen fra 18 til 21 år. Derimod tyder de fremskaffede oplysninger, som af 2. statsadvokat for

København fremhævet, på, at bestemmelsen kan have medført en begrænsning af prostitutionen blandt de 15-18-årige.

Det må dog fremhæves, at det forelig-

gende materiale efter min opfattelse næppe giver tilstrækkeligt sikkert grundlag for en endelig bedømmelse af, om bestemmelsen har haft gavnlige virkninger . . . . .“

Bilag 2.

Afskrift af skrivelse af 2. januar 1965 fra retslægerådet til justitsministeriet.

„I besvarelse af justitsministeriets spørgsmål i skrivelse af 16. oktober 1964 (L.A. 343/63), om en person gennem homoseksuelle forhold kan påvirkes således, at hans seksuelle driftsretning ændres, skal retslægerådet udtale følgende:

Homoseksualitet er betegnelsen for et seksuelt forhold, emotionelt eller fysisk, mellem personer af samme køn; de følgende betragtninger vil i det væsentlige tage sigte på den mandlige homoseksualitet.

Homoseksualitetsbegrebets afgrænsning er såvel i teoretisk som i praktisk henseende forbundet med betydelige vanskeligheder. I første række beror dette på den erkendelse, at homoseksuelle tilskyndelser synes at forekomme hos et meget betydeligt antal, måske et flertal, af alle normale mænd. Hos de fleste vil de i den vestlige kulturkreds herskende normer bevirke en undertrykkelse af disse tilskyndelser, som således ikke vil manifestere sig i homoseksuel adfærd. Nyere extensive undersøgelser har imidlertid godtgjort, at et meget stort antal normalt heteroseksuelt indstillede mænd på et eller flere tidspunkter i deres liv har udvist manifest homoseksuel aktivitet. Heroverfor står en lille gruppe af personer, ofte betegnet som de „egentlige“, „originære“ eller „inverst“ homoseksuelle, som alene finder seksuel tilfredsstillelse i homoseksuelle forhold. En række overgangsformer kendetegner området mellem disse yderpunkter.

Til dels som en følge af den uklare begrebsafgrænsning er kendskabet til homoseksualitetens årsager, og her specielt til den „egentlige“ homoseksualitets årsagsforhold, fremdeles mangelfuldt. Mens man tidligere har lagt hovedvægten på konstitutionelle, eventuelt genetiske faktorer, er man nu i høj grad tilbøjelig til at tillægge psykologiske faktorer tidligt i personlighedsudviklingen kausal betydning for fast-

læggelsen af den fremherskende seksuelle driftsretning.

I overensstemmelse med den generelle usikkerhed, der præger opfattelserne vedrørende homoseksualitetens årsagsforhold, er synspunkterne i høj grad modstridende, når spørgsmålet specielt drejer sig om, hvorvidt en person gennem homoseksuelt forhold kan påvirkes således, at hans seksuelle driftsretning ændres. Spørgsmålet lader sig på grundlag af den foreliggende viden ikke besvare entydigt, hvilket i første række beror på, at tilfredsstillende efterundersøgelser af personer, som gennem kortere eller længere tid har været udsat for en sådan påvirkning, ikke foreligger.

Ud fra kendskabet til præpubertetens og pubertetens usikre driftsorganisation kan det dog formodes, at visse — også overvejende heteroseksuelt indstillede — personer gennem varigere homoseksuelle forholds vanedannende virkning kan fikseres i et homoseksuelt adfærdsmønster. Erfaringerne taler imidlertid imod, at dette i almindelighed vil være ensbetydende med en varig undertrykkelse af evnen til heteroseksuel tilfredsstillelse; der vil således i almindelighed kun i uegentlig forstand være tale om en „ændring af driftsretningen“.

Pubertetens afslutning kan, omend ikke undtagelsesfrit, så dog hos et overvejende flertal, tidsfæstes til omkring 18 års alderen. På dette tidspunkt må den seksuelle driftsorganisation formodes at være i så høj grad stabiliseret og fikseret, at den i almindelighed ikke lader sig influere varigt gennem ydre påvirkning. Efter rådets opfattelse vil en normalt heteroseksuelt eller overvejende heteroseksuelt indstillet mand over 18 år efter det her anførte således i almindelighed ikke kunne påvirkes således gennem homoseksuelle forhold, at hans seksuelle driftsretning ændres.

I sagens behandling har alle medlemmer af rådets psykiatriske afdeling deltaget.“

Bilag 3.

Afskrift af skrivelse af 9. april 1965 fra forsvarsministeriet til justitsministeriet.

På foranledning af det folketingsudvalg, der behandler forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov, herunder eventuel ophævelse af nævnte lovs § 225, stk. 4, har justitsministeriet ved skrivelse af 1. april 1965, j.nr. L.A. 177/60, anmodet forsvarsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt der inden for forsvaret er gennemført sociale eller andre foranstaltninger med henblik på at forebygge, at værnepligtige mod betaling indlader sig i homoseksuelle forhold, og om mulighederne for gennemførelse af yderligere foranstaltninger af denne karakter.

Således foranlediget skal forsvarsministeriet herved oplyse følgende:

Fra den 15. marts 1960 at regne indførte kommandanten i København med tilslutning af søværnets myndigheder forbud mod, at personel af forsvaret i uniform besøgte et mindre antal nærmere angivne restauranter i København, hvor man havde erfaring for, at homoseksuelle holdt til. Forbudet er fortsat gældende.

Baggrunden for forbudet var, at Københavns sædelighedspoliti i året forud havde fundet anledning til at skride ind overfor værnepligtige i ca. 60 tilfælde, hvor de pågældende havde søgt omgang med homoseksuelle. I forbindelse hermed oplyste sædelighedspolitiet, at omhandlede 60 tilfælde kun var et ringe antal i forhold til det antal tilfælde, hvor der kunne være anledning til at skride ind, og som af politiet blev anslået til 400-600. I næsten alle foreliggende tilfælde havde de værnepligtige fortrinsvis søgt bestemte restauranter, hvor de kunne opnå forbindelse med homoseksuelle for bl. a. at opnå gratis traktement.

Kommandanten i København har i sagens anledning oplyst, at man lejlighedsvis udsender civile patruljer for at håndhæve omhandlede forbud, og at de udsendte —

uniformerede — militærpolitipatruljer ifølge deres instruks, når de passerer tilholdsstederne for homoseksuelle, f. eks. på Rådhuspladsen og i den indre by, skal udvise særlig opmærksomhed overfor eventuelle homoseksuelle forbindelser, hvori militært personel er impliceret.

Ved skrivelse af 11. august 1960 anmodede forsvarsministeriet forsvarets lægekorps om at foranledige, at der i tilslutning til de allerede eksisterende orienteringer af værnepligtigt personel om kønssygdomme afholdtes et supplerende foredrag om den mandlige prostitutions psykiske og straffretlige aspekter.

Forsvarsministeriet bemærkede ved den lejlighed, at omhandlede problem kunne betragtes som et isoleret københavnsk problem men af en sådan karakter, at man måtte ønske en oplysningsvirksomhed iværksat over for de værnepligtige i det storkøbenhavnske område.

I den anledning bestemte lægekorpsset ved skrivelse af 23. november 1960, at der i det storkøbenhavnske område af afdelingslægen — på grundlag af et manuskript udarbejdet af lægekorpssets psykiatriske konsulent — skulle holdes et foredrag af ca. 10 minutters varighed på et tidligt tidspunkt efter rekrutternes møde ved værnene.

I foredraget advares mod homoseksuelle forhold bl. a. ved at fremhæve det straffbare i at modtage betaling for kønslig usædelighed med en person af samme køn, jfr. straffelovens § 230, ligesom der peges på risikoen for smitte med kønssygdom også i et homoseksuelt forhold samt risikoen for at komme i uheldige miljøer.

Forsvarets lægekorps har i sagens anledning oplyst, at det er hensigten at udsende visse yderligere direktiver til de militære læger, der skal holde omhandlede foredrag

vedrørende de emner, der bør omtales over for de værnepligtige, og at man samtidig i standardudkastet til foredraget vil give en noget bredere orientering om den homoseksuelle prostitution og den hermed forbundne efterstræbelse af værnepligtige.

Endelig har forsvarrets oplysnings- og velfærdstjeneste oplyst, at man påtænker at udlevere til samtlige værnepligtige, stampersonellet m. v. en af foreningen for familieplanlægning udgivet seksualoplysende pjece, der bl. a. også indeholder bemærkninger om den homoseksuelle prostitution, hvorunder der advares mod tilbud fra fremmede om betaling for kønsligt forhold af nævnte art.

Senere er det hensigten at formidle udleveringen af nævnte pjece gennem forsvarrets civilundervisning til deltagerne i nævnte undervisning, hvorunder man agter at gennemgå og uddybe problemerne bl. a. vedrørende den homoseksuelle prostitution i faget „Medborgerkundskab“.

For så vidt angår spørgsmålet om, hvor-

vidt der inden for forsvaret er gennemført sociale foranstaltninger for at forebygge den homoseksuelle prostitution, har forsvarrets oplysnings- og velfærdstjeneste oplyst, at man, hvor forsvarrets socialrådgivere bliver bekendt med tilfælde, hvor prostitutionen skyldes økonomiske forhold, har mulighed for at yde den værnepligtige lån eller legater gennem „Soldatens og Orlogsgastens Fond“ eller „Forsvarets Velfærds Fond“ og derved søge at forebygge, at dårlige økonomiske forhold tvinger den pågældende ud i prostitutionen.

Forsvarsministeriet skal endelig henlede opmærksomheden på, at der med virkning fra den 1. april 1965 er gennemført en ordning vedrørende fribefordring med statsbanerne m. v. for det indkaldte mandskab, hvorved man i hvert fald skulle undgå den homoseksuelle prostitution, der kan have været forårsaget af mangel på penge til f. eks. orlovsrejser til hjemmet.